

Inspraaknotitie Concept-Programma Duurzaamheid gemeente Tynaarlo 2020-2030

Gemeente Tynaarlo, april 2020

INHOUDSOPGAVE

	blz.
1. Inleiding	3
2. Besluitvorming en procedure	3
3. Inhoud inspraakreacties	3
4. Beoordeling inspraakreacties en voorgestelde aanpassingen	5
5. Conclusie	7
6. Bijlagen	8

Bijlagen

- Inspraakreacties inwoners (1 t/m 3)
- Inspraakreacties organisaties (4 t/m 6)
- Advies Adviesraad Platteland en Kleine Kernen (7)

1. Inleiding

Het Concept-Programma duurzaamheid bevat een verscherpte visie op het gebied van duurzaamheid voor de gemeente Tynaarlo. Er worden ambities geformuleerd richting 2030 en een uitvoeringsprogramma voor de periode 2020-2022.

Het programma duurzaamheid is 'nieuw' beleid voor de gemeente Tynaarlo. Om deze reden verneemt het college graag de reactie van inwoners en betrokken stakeholders op de plannen. Ook vindt het college het belangrijk op dit thema betrokkenheid of participatie te realiseren.

2. Besluitvorming en procedure

Het college van B&W stelde het Concept-Programma Duurzaamheid vast op 7 januari 2020. Vervolgens lag het document zes weken ter inzage van 13 januari tot 24 februari 2020. Dit leverde in de betreffende periode zeven reacties op van inwoners en (belangen)organisaties.

Tegelijkertijd heeft het college van B&W het document besproken in twee raadstafels en de raads werkgroep. Tijdens deze bijeenkomsten bleek dat de inzichten van de raad meegenomen konden bij het inspraakproces en het herschrijven van het programma.

Vervolgtraject

In dit document wordt een reactie gegeven op de inhoud van de inspraakreacties. De notitie inspraak wordt ter besluitvorming voorgelegd met het herschreven Programma Duurzaamheid. Daarna zal de gemeenteraad, op voorstel van het college, een besluit nemen over het vaststellen van het herschreven Concept-Programma duurzaamheid.

Het traject van verwerken van de reacties duurt langer dan normaal. Door de gesprekken in de raadstafels is de verwerkingsperiode langer dan gebruikelijk. Daarnaast speelt de onverwachte situatie ontstaan door de effecten van de Coronacrisis een rol. Met de notitie doen we recht aan de inspraakreacties en adviezen.

3. Inhoud inspraakreacties

Er zijn verschillende inspraakreacties ontvangen. Drie van inwoners en vier van (belangen)organisaties of stakeholders.

De reacties van inwoners zijn geanonimiseerd weergegeven in de bijlagen 1 t/m 3; de overige reacties vindt u in de bijlage 4 t/m 7.

Hieronder worden de ingediende inspraakreacties puntsgewijs genoemd:

Reacties inwoners

- Zorgen over gebrek aan natuurwetenschappelijke kennis bij beleidsmakers. Van het aardgas af wordt een 'religie', dan maakt het niet meer uit wat het (ook qua CO₂) kost.
- De aardgasinfrastructuur zal bruikbaar blijven, schaf die niet zomaar af, warmtepompen zijn niet heilig.
- Focus op isolatie en energiebesparing.
- Grote inconsistentie in duurzaamheidsbeleid als je aan de ene kant (mooie!) ambitieuze doelen neerzet en tegelijkertijd de Luchthaven Eelde openhoudt.
- Het plan is onvoldoende concreet gemaakt. Inwoner mist de focus en richting om op korte termijn keuzes te maken en richting te kiezen. Verbreding van de aandacht van energietransitie naar duurzaamheid in de breedte leidt tot onvoldoende focus.
- Zorgen of windenergie opwekken op land de juiste richting is, of we daarmee niet veel te afhankelijk worden. Ook van de seizoenen. Risicoanalyse ontbreekt in het programma.
- Kwetsbaarheid van gebrek aan capaciteit van netwerkbeheer (TenneT)

Vereniging Omwonenden Luchthaven Eelde (Vole)

- Mooie woorden over terugdringen van uitstoot vervoer. Dit juicht de vereniging toe.
- Graag verneemt de vereniging waarom de uitstoot van de luchthaven niet is meegenomen.

Energie coöperatie Drentsche Aa

- De Energie Coöperatie heeft vanuit haar missie het plan met veel belangstelling gelezen en constateert dat het algemeen van aard is met doelstellingen op de langere termijn. Advies is dan concretere tussenstappen te formuleren.
- De Energie Coöperatie biedt aan in samenwerking kleine lokale initiatieven in te zetten om grote doelen te realiseren (zoals postcoderoosprojecten, groengas of deelauto).

Natuur- en Milieufederatie

- De Natuur- en Milieufederatie is lovende over ruimte voor de coöperatieve beweging van onderop. De plannen realiseren in samenwerking met lokale groepen is verfrissend en realistisch.
- Natuur- en Milieufederatie is blij dat er geen CO₂ tunnelvisie in dit plan te vinden is en vindt het ambitieus om te kiezen voor 18 zelfvoorzienende dorpen, al zal het niet lukken helemaal of grid te zijn in tien jaar.

Adviesraad Platteland en Kleine Kernen

- De adviesraad vraagt aandacht voor energiebesparing, ook om daarmee minder energie op te hoeven wekken. Dit nav de bespreking in de raadstafel en raad over hernieuwbare energie.
- In de pijlers 1 en 2 is het volgens de Adviesraad raadzaam aandacht te hebben voor de kansen voor waterstof, en daarmee de opslag van hernieuwbare energie. Ook de benutting van het huidige gasleidingnetwerk wordt nadrukkelijk onder de aandacht gebracht.
- De Adviesraad constateert dat de energie-initiatieven in de dorpen veelal getrokken worden door oudere mannen met een technische achtergrond. Een waardevolle, maar kwetsbare groep. Als we uitgaan van de opbrengsten van energie-initiatieven, zal dit mogelijk ongelijkheid tussen (de inkomsten van) de dorpen veroorzaken. Hoe gaat het college daar dan mee om?

4. Beoordeling inspraakreacties en voorgestelde aanpassingen

Hieronder worden de opmerkingen puntsgewijs behandeld:

- Zorgen over gebrek aan natuurwetenschappelijke kennis bij beleidsmakers. Van het aardgas af wordt een 'religie', dan maakt het niet meer uit wat het (ook qua CO₂) kost.
Reactie:
Kennis delen en kennis tot ons nemen is steeds het basisuitgangspunt in het werken voor duurzaamheid binnen de gemeente. Kennis vormt de basis voor beslissingen voor nu en in de toekomst. In het programma ziet u in de tabellen van de pijlers in hoofdstuk 3 steeds terug hoe we kennis delen willen toepassen.
We zullen in de overgang naar hernieuwbare bronnen voor verwarming kosten en batenafwegingen moeten maken. Het college en de raad zullen daar kritisch in zijn. Tegelijk moeten we wel stappen zetten. Het is de focus van het college realistische plannen te maken. Wij zullen deze uitwerken in de warmtetransitievisie en de wijkuitvoeringsplannen, onderdeel van pijler 2 in het herschreven programma.
- De aardgasinfrastructuur zal bruikbaar blijven, schaf die niet zomaar af, warmtepompen zijn niet heilig.
Reactie:
We onderzoeken de alternatieven voor aardgas en maken daarbij de kosten/batenafweging. Welke technieken op welke termijn erbij komen is een spannend onderdeel. De huidige infrastructuur is waardevol en kan wellicht ingezet worden op een andere manier voor groengas of waterstof. De toekomstige ontwikkelingen moeten dat uitwijzen. Suggestie nemen we mee in de uitwerking van pijler 1 en 2 van het nieuwe programma..
- Focus op isolatie en energiebesparing.
Reactie:
Volledig eens, staat al genoemd in het programma in pijler 2, en krijgt nog meer de aandacht.
- Grote inconsistentie in duurzaamheidsbeleid als je aan de ene kant (mooie!) ambitieuze doelen neerzet en tegelijkertijd de Luchthaven Eelde openhoudt.
Reactie:
De keuze van het hebben of openhouden van GAE is hier niet aan de orde. Gegeven is dat de luchthaven in onze gemeente ligt, de consequenties van CO₂uitstoot worden internationaal afgewikkeld, ook in het Klimaatakkoord is dat het standpunt. Dit gegeven is nu beter toegelicht in het programma bij de pijler mobiliteit, onderdeel CO₂uitstoot.
- Het plan is onvoldoende concreet gemaakt. Inwoner mist de focus en richting om op korte termijn keuzes te maken en richting te kiezen. Verbreding van de aandacht van energietransitie naar duurzaamheid in de breedte leidt tot onvoldoende focus.
Reactie:
Het programma is een programma op hoofdlijnen en ambitieus op de vijf pijlers. De uitwerking is voor de komende twee jaar concreter gemaakt in plannen en projecten. De bedoeling is ook steeds te monitoren waar resultaten (=reductie) bereikt wordt en te sturen op de inzet. Deze werkwijze is nu beter beschreven in hoofdstuk 4.
- Zorgen of windenergie opwekken op land de juiste richting is, of we daarmee niet veel te afhankelijk worden. Ook van de seizoenen. Risicoanalyse ontbreekt in het programma.
Reactie:
De keuze voor de energiemix moet nog gemaakt. Ieder heeft daarin zijn of haar voorkeuren, feit is dat we hernieuwbare energiebronnen moeten vinden die een goede en veilige basis zijn voor de toekomst. Risicoanalyse van de alternatieven ontbreekt inderdaad. Die komen nog in de fase hierna als afwegingen worden gemaakt voor hernieuwbare energieprojecten. (uitwerking pijler 1)

- Kwetsbaarheid van gebrek aan capaciteit van netwerkbeheer (TenneT)

Reactie:

Tennet is een van de partners in energietransitie en is hard bezig capaciteit uit te breiden en te vergroten. Het heeft de aandacht en we volgen dit nauwgezet.

Vereniging Omwonenden Luchthaven Eelde (Vole)

- Mooie woorden over terugdringen van uitstoot vervoer. Dit juicht de vereniging toe.
- Graag verneemt de vereniging waarom de uitstoot van de luchthaven niet is meegenomen.

Reactie:

De aanwezigheid van de luchthaven in Eelde is een gegeven bij het opstellen van het programma. De uitstoot is niet meegenomen omdat daarover in het Klimaatakkoord het volgende wordt gezegd (pag80):

'De afspraken over zee- en luchtvaart maken geen onderdeel uit van de afspraken gemaakt door partijen aan de Mobiliteitstafel van het Klimaatakkoord omdat voor de zeevaart en de luchtvaart met name internationale afspraken worden gemaakt vanwege het grensoverschrijdende karakter van deze modaliteiten. Dit is ook afgesproken in het Parijse Klimaatakkoord. In lijn met het Parijse Klimaatakkoord vallen alleen de emissies binnen Nederland onder de nationale doelstelling van het Klimaatakkoord zoals van luchthavenoperaties en binnenlandse vluchten. Dit neemt niet weg dat ook in Nederland er grote stappen moeten worden gezet om de CO2-uitstoot van de zeevaart en luchtvaart sterk terug te dringen. Nederland wil graag een koploperpositie innemen en zo, naast het terugdringen van CO2-emissies, leidend zijn in de ontwikkeling van innovaties.'

Dit is nu beter toegelicht in het herschreven programma bij de pijler 3 mobiliteit in hoofdstuk 3.

Energie coöperatie Drentsche Aa

- De Energie Coöperatie heeft vanuit haar missie het plan met veel belangstelling gelezen en constateert dat het algemeen van aard is met doelstellingen op de langere termijn. Advies is dan concretere tussenstappen te formuleren.
- De Energie Coöperatie biedt aan in samenwerking kleine lokale initiatieven in te zetten om grote doelen te realiseren (zoals postcoderoosprojecten, groengas of deelauto).

Reactie:

Het programma is inderdaad nog algemeen en bedoeld als kapstok boven alle uitvoeringsplannen. In hoofdstuk 1 is dat nu beter verwoord. Prettig om goede samenwerkingspartners te hebben in de gemeente.

Natuur- en Milieufederatie

- De Natuur- en Milieufederatie is lovende over ruimte voor de coöperatieve beweging van onderop. De plannen realiseren in samenwerking met lokale groepen is verfrissend en realistisch.
- Natuur- en Milieufederatie is blij dat er geen CO2 tunnelvisie in dit plan te vinden is en vindt het ambitieus om te kiezen voor 18 zelfvoorzienende dorpen, al zal het niet lukken helemaal of grid te zijn in tien jaar.

Reactie:

Tynaarlo heeft goede ervaring met actieve groepen. Vandaar dat we de herijkte plannen voortborduren op lokale kracht! In de tabellen van de uitwerking van de pijlers ziet u nu steeds de lokale kracht terugkomen.

De ambities zijn scherp geformuleerd om richting te hebben of te geven; daar zijn we het mee eens. Dat laten we staan in het nieuwe programma.

Vanuit de raadstafels kwam de indringende wens CO2reductie wel als doel te hanteren. In het herschreven stuk vinden de CO2reductie zeker toegevoegd.

Adviesraad Platteland en Kleine Kernen

- De adviesraad vraagt aandacht voor energiebesparing, ook om daarmee minder energie op te hoeven wekken. Dit nav de bespreking in de raadstafel en raad over hernieuwbare energie.
- In de pijlers 1 en 2 is het volgens de Adviesraad raadzaam aandacht te hebben voor de kansen voor waterstof, en daarmee de opslag van hernieuwbare energie. Ook de benutting van het huidige gasleidingnetwerk wordt nadrukkelijk onder de aandacht gebracht.
- De Adviesraad constateert dat de energie-initiatieven in de dorpen veelal getrokken worden door oudere mannen met een technische achtergrond. Een waardevolle, maar kwetsbare groep. Als we uitgaan van de opbrengsten van energie-initiatieven, zal dit mogelijk ongelijkheid tussen (de inkomsten van) de dorpen veroorzaken. Hoe gaat het college daar dan mee om?

Reactie:

Dit punt over nog meer energiebesparing nemen we mee inderdaad in de uitwerkingen van pijler 1 en 2. Nog meer aandacht voor energiebesparing, ook om minder hernieuwbaar te hoeven opwekken.

De techniek zal zich snel en innovatief ontwikkelen. Op dit moment zijn er goede kansen voor waterstof. Waar dat mogelijk is zullen we dat zeker oppakken en meenemen. Als gemeente zijn wij echter niet aan zet voor grote investeringen op dat gebied. Waterstof zal vooral regionaal met allerlei marktpartijen en de netwerkbedrijven moeten worden opgepakt. Deze ontwikkelingen hebben onze aandacht en we volgen de kennis die ontwikkeld wordt op dat gebied.

De zorgen voor de dorpen erkennen we. Voorlopig zien we vooral kansen. Mocht het zo zijn dat het ene dorp veel meer revenuen gaat krijgen en een ander dorp minder ontstaan er nieuwe verhoudingen. We houden zelf vinger aan de pols en uiteraard ontvangen graag ook daarover dan uw adviezen te zijner tijd.

Conclusie

Uit de inhoud van deze notitie blijkt dat het Concept-Programma Duurzaamheid op onderdelen aangepast en verbeterd kan worden. We nemen naast deze opmerkingen ook de opmerkingen en aanvullingen uit de raadstafels van 14 januari 2020 en 11 februari 2020 mee. Het voorstel is dan ook om de gemeenteraad het aangepaste document te laten vaststellen.

Bijlagen

Bijlage 1	inwoner 1
Bijlage 2	inwoner 2
Bijlage 3	inwoner 3
Bijlage 4	VOLE
Bijlage 5	EC Drentse Aa
Bijlage 6	Adviesraad Platteland en Kleine Kernen
Bijlage 7	Natuur- en Milieufederatie Drenthe

Beste Dorinda,

Ik had niet genoeg tijd om binnen de gestelde termijn een zienswijze in te leveren.

Echter, ik houd mij al lange tijd bezig (zowel professioneel als privé) met klimaat en energietransitie en wil via deze mail alsnog een reactie geven.

Als beta-wetenschapper maak ik mij namelijk ernstige zorgen over het gebrek aan natuurwetenschappelijke kennis bij de beleidsmakers.

Daarbij ben ik niet de enige.

Ook uit de universiteiten komen steeds meer kritische geluiden. David Smeulders, hoogleraar *Energy Technology* aan de TU/ Eindhoven (en actief Groen Links lid!) keert zich tegen de huidige 'duurzaamheidsreligie' waarin volgens hem rationele argumenten niet meer worden gehoord. Hij stelt in 2019 o.a. in de Volkskrant:

- Door het hoge tempo, waarmee we in Nederland opeens van het gas af willen, zal onze CO₂-uitstoot de komende jaren alleen maar stijgen.
- De klimaatagenda wordt gedomineerd door mensen die ideologisch gemotiveerd zijn, maar onvoldoende bekend zijn met de materie.
- De snelheid waarmee we willen elektrificeren ligt nu gewoon tien keer te hoog. Laten we eerst zorgen dat we voldoende duurzame energie kunnen opwekken en opslaan, en dan pas het gas loslaten.
- Wat we niet moeten doen, is onze infrastructuur voor gas afbreken. Die willen we wellicht ooit nog gebruiken om duurzame brandstoffen in te transporteren, zoals 'solar fuels', of eventueel waterstof.
- Hij keert zich ook tegen de massale introductie van de warmtepomp: doordat die voorlopig moeten draaien op elektriciteit uit kolencentrales, zal dat namelijk alleen maar meer CO₂ opleveren. Daarnaast veroorzaken warmtepompen geluidsoverlast en verwacht hij dat de energieconsumptie toeneemt, doordat ze ook als airco's gebruikt zullen worden.
- Tot slot, er is een soort duurzaamheidsreligie ontstaan waarin rationele argumenten niet meer worden gehoord. Sterker nog: experts zijn niet populair, want die komen maar met nuances en mitsen en maren.

En op 4 februari 2020 verscheen weer een interview met hem in het DVHN (bron <https://www.dvhn.nl/groningen/Hoogleraar-noemt-dichtdraaien-gaskraan-grote-fout-Het-levert-niks-op-behalve-sympathie-voor-Groningen-25309437.html>)

In een andere studie uitgevoerd door de RUG "Electrification of heating and transport, A scenario analysis of the Netherlands up to 2050" is onderzoek gedaan naar de te verwachte elektriciteitsbehoefte in 2050 naar het volledige elektrificeren van de woningen en van de transportsector.

(zie <https://www.rug.nl/ceer/blog/ceer-electrification-rapport-def.pdf>)

Hierin wordt o.a. geconcludeerd, dat de CO₂-reductie voor het gasloos maken van woningen in 2050 slechts 20% is van de huidige emissie in plaats van een reductie van 95 -100%. Het is volstrekt onbetaalbaar en de benodigde duurzame energie is bij verre niet voldoende aanwezig, zelfs niet in 2050. Het wrange is daarbij dat het aardgasgebruik op het zelfde huidige niveau, maar dan omgezet in elektriciteit.

Er is nog veel meer wetenschappelijke literatuur te vinden, die vraagtekens zetten bij het huidige beleid over klimaat en energietransitie.

Om positief te eindigen is mijn advies om eerst veel geld te stoppen in isolatie, isolatie, isolatie en energiebesparing. Hoe minder energie je gebruikt, hoe minder energie je hoeft op te wekken. Of het fossiel is of duurzaam is maakt dan niet uit.

Ik wil best een keer langskomen om over dit onderwerp van gedachten te wisselen

Met vriendelijke groeten/kind regards

Aan
het College van burgemeester en wethouders
van de gemeente Tynaarlo
Postbus 5
9480 AA Vries

Betreft: Programma duurzaamheid gemeente Tynaarlo 2020-2030

Zaaknr.
Vries, 21 februari 2020
Gemeente Tynaarlo
24 FEB 2020
Totaal

Geacht College,

In het Programma duurzaamheid gemeente Tynaarlo 2020-2030 trof ik een ernstige inconsistentie aan, die uw duurzaamheidsbeleid onhaalbaar en ongeloofwaardig maakt.

Op blz. 34 van het Programma lees ik prima ambities over mobiliteit zoals "Het terugdringen van uitstoot bij vervoer door het stimuleren van openbaar vervoer, fietsen en gedeeld vervoer. En "Het terugdringen van uitstoot bij vervoer richting de steden Assen en Groningen door de inzet op transferia, doorfietsroutes en alternatieven voor de auto."

Gelukkig rijdt lijn 50 door ons dorp met elektrische bussen.

Direct onder de voortreffelijke intenties over mobiliteit staat:

"In het programma duurzaamheid wordt de uitstoot van het vliegverkeer van Groningen Airport Eelde buiten beschouwing gelaten."

Als aandeelhouder van GAE kunt u zich niet onttrekken aan de gevolgen van het financieren van deze luchthaven. Vliegen is de meest klimaat belastende vorm van vervoer. De Commissie van de Milieu Effect Rapportage heeft aangeraden drie alternatieven te beschrijven voor de luchtvaartnota die in 2020 zal verschijnen. Eén alternatief is krimp ten einde te voldoen aan het Klimaatakkoord van Parijs. Zie hiervoor <https://www.commissiemer.nl/adviezen/3372>

Vliegveld Eelde ligt vlak bij Natura 2000 gebied Drentse A, en vliegtuigen stoten stikstofverbindingen hierboven uit. Het Rapport Remkes over de stikstof gevolgen van de luchtvaart wordt in april 2020 verwacht.

Het zou het duurzaamheidsbeleid van de gemeente Tynaarlo geloofwaardig maken wanneer zij het Rijk zou aanbieden deze luchthaven te sluiten. Dit zou de gemeente ook financieel ten goede komen.

Hoogachtend

Het College van Burgemeester en Wethouders
van de gemeente Tynaarlo

Vries, 20 februari 2020

ONTVANGEN 20 FEB 2020

Ingekomen gem. Tynaarlo
20 FEB 2020

Betreft: Programma duurzaamheid gemeente Tynaarlo 2020-2030

Geacht College,

Vanaf 13 januari 2020 ligt bovenvermeld Programma gedurende een termijn van 6 weken ter inzage. Op 16 januari jl. heb ik na overleg met de receptioniste aan de publieksbalie in het gemeentehuis via een e-mail inzage gevraagd. Op 29 januari heb ik mijn verzoek per e-mail herhaald. Op dinsdag 4 februari jl. ontving ik in reactie een elektronische link naar het document. Het was mij gebleken dat het document niet gemakkelijk vindbaar is op de website van de gemeente. Dit werd bevestigd in het telefonisch gesprek dat ik direct voorafgaand aan het ontvangen van de elektronische link had met een ambtenaar van de gemeente. Hoewel niet meteen de bedoeling van een procedure ter inzagelegging is wellicht de bijvangst van deze procedure dat beantwoording van een -wel zeer eenvoudig- verzoek toch niet ca. 3 weken op zich moet laten wachten. De effectieve termijn voor ter inzagelegging -in ieder geval voor het formuleren van een reactie- wordt daardoor ernstig verkort. Maar wellicht belangrijker, *documenten die ter inzage liggen moeten eenvoudig gevonden kunnen worden op de website van de gemeente door hen die de interesse en de motivatie hebben om zich te verdiepen in de beleidsvoornemens*¹.

Dit over de procedure van ter visie leggen. In het vervolg ga ik in op mij aandachttrekkende onderdelen van het Programma en missende onderdelen.

Voor zover nodig meld ik dat ik belanghebbende ben: woonachtig in de gemeente, in Vries, in de wijk de Fledders, particulier.

Het is lastig om te reageren op het plan: in het plan staan vooral mooie vergezichten zonder concretisering in maatregelen. Op de vergezichten is mogelijk niet zoveel af te dingen, maar in hoeverre realisatie van de daarbij behorende doelen realistisch is, is voor mij de vraag. En als de gemeenteraad het plan in deze vorm aanvaardt kan het zomaar zo zijn dat bij de nadere uitwerking aangegeven wordt dat 'iedereen' het ermee eens was. Zo eenvoudig gaat dat niet. De nadere uitwerking kan tot bezwaren leiden die nu nog niet geformuleerd (kunnen) worden omdat de uitwerking nog meerdere kanten op kan gaan. Maar ook dat de maatregelen zodanig kostbaar zijn of technisch zo ingewikkeld dat het hogere doel geformuleerd in het plan niet (goed) realiseerbaar is. *Daarom wijs ik het plan af als niet voldoende concreet gemaakt.*

Het is goed om zorgvuldig om te gaan met duurzaamheid. In dat kader is het verstandig om na te denken over duurzaamheid op langere termijn en de mogelijke factoren om de duurzaamheid te

¹ Cursief weergegeven tekst geeft een aanbeveling of een conclusie.

bevorderen op termijn. Daarom juich ik toe dat het concept Programma is neergelegd, met de kanttekening geformuleerd in de vorige alinea.

De eerste winst met betrekking tot duurzaamheid wordt natuurlijk gehaald in het hier en nu, door op korte termijn maatregelen te nemen. Ieder voor zich en wij samen. Als individuen en als groepen met een gezamenlijk belang. Door onze footprint te verminderen. Door niet te wachten tot de overheid de maximumsnelheid op de wegen verlaagd van 120/130 naar 100 km/u, maar daar zelf reeds nu toe over te gaan. Meer en meer zie ik medeautomobilisten dat doen. Een verheugende ontwikkeling. Maar ook bijvoorbeeld door onze huizen waar mogelijk nu al te isoleren, eventueel met hulp van de subsidies die door diverse instanties verstrekt worden. Dat levert op korte termijn al een bijdrage. En daarbij geldt dat voor iedere verdere oplossing van de problematiek in de toekomst het uitgangspunt zal zijn dat de isolatie van onze huizen dient te worden geoptimaliseerd. Dus nu al maatregelen nemen leidt niet tot kapitaalvernietiging. *Een aanbeveling om op korte termijn al die richting te kiezen (voor wat betreft onze huizen als huiseigenaar, of bv. de woningcorporatie als verhuurder van huizen) mis ik in het Programma.*

Hoofdstuk 1.2 heeft als titel Afbakening. Ik concludeer dat u de grens trekt bij alles op het gebied van 'Planet, People and Profit', dat valt binnen de invloedssfeer van de gemeente. Dat is nogal wat. Er wordt een beperking gezocht in wat we kunnen, onze (financiële) polsstok. En ik zie de formulering van een maatstaf in de vorm van de Tynaarlose maat (blz 3), voor wat deze maat dan ook waard is. Ik was op zoek naar energietransitie. Mogelijk mijn beperking, maar gemeenten dienen de plannen te maken vanwege de door de rijksoverheid aangekondigde energietransitie die gepaard gaat met onder andere de leus: van het gas af. Of dat een verstandige beleidskeuze is, is een tweede. Daar gaan wij niet over. U begrijpt: ik heb er mijn twijfels over. U heeft gekozen voor een bredere reikwijdte van het Programma. Of hiermee aan de zwaarte van het onderdeel energietransitie recht wordt gedaan wil ik betwijfelen. *Energietransitie is voor mij als onderwerp groot genoeg om niet onder te doen gaan in een bredere noodzaak van duurzaamheid. Ofwel: verbreding van de aandacht leidt tot onvoldoende focus. Ieder van de onderwerpen verdient aandacht, maar de verschillen op de onderdelen zijn groot en de vrijheidsgraden variëren nogal. Zodanig dat die onderwerpen ieder voor zich de nodige aandacht vragen.*

De eerste pijler in de visie is hernieuwbare energie. Windenergie is hernieuwbare energie. Mij is niet bekend wat de taakstelling is van de provincie Drenthe, en hoe ver we van realisatie daarvan afzitten, in omvang en tijd. Uit het verzet tegen de komst van windmolens in het Zuidoosten van de provincie blijkt berichtgeving in de Noordelijke pers in de afgelopen jaren - en dan doel ik op de mate van verzet, de duur en intensiteit daarvan, en de ingezette middelen en het breed gedragen karakter van weerstand tegen opwekken van windenergie op land- moet toch zo langzamerhand bij bestuurders het inzicht indalen dat opwekking van windenergie op land niet de richting is die de bewoners of inwoners acceptabel achten. *Graag zou ik zien dat dit uitgangspunt wordt verwoord in het beleidsdocument. Of ten minste de twijfel aan de juistheid van verdere opwekking van windenergie op land aan de orde wordt gesteld.*

De tweede pijler bestaat uit woningen en gebouwen. Ook op dit gebied maak ik mij zorgen. De plannen van de Rijksoverheid zijn al rigoureu (samengevat door mij in 'in 2050 alles duurzaam verwarmd', zoals ergens in het Programma verwoord), waarbij geen enkele instantie tot dusverre in staat is gebleken (althans mij niet bekend) de zwaardere eisen die dit streven stelt aan het elektriciteitsnet uit te werken, en de benodigde maatregelen ter zake in kaart te brengen. Ook de risico's niet als dit net niet voldoende robuust is. Uw gegevens en berekeningen her en der in het Programma vermeld geven aan dat in de huidige warmtevraag vooral wordt voorzien door 'de

moleculen' (het aardgas) en veel minder door 'de elektronen' (de elektriciteit). Aangenomen mag worden dat het net van TenneT nu al redelijk vol zit² -en gebleken is dat in het Noordoosten van het land -ook als gevolg van de redelijk goedkope mogelijkheden om duurzame energie op te wekken- het net daar zeker vol is. Dat geldt ook voor het elektriciteitsnetwerk in Duitsland: ook aldaar gebrek aan capaciteit om de opgewekte energie in het Noorden te transporteren naar de industriële centra in het Ruhrgebied en b.v. Beieren. Duitse stromen elektronen worden daardoor, en mogelijk ook door verschil van tarief, geleid via Nederland. Het valt niet goed in te zien hoe TenneT in staat moet worden geacht de capaciteit gelijke tred te doen houden met allerlei duurzaamheidsinitiatieven (en de gesignaleerde prijsverschillen van transport in landen van de Europese Unie) en daardoor verhoging van de gevraagde capaciteit. *Ik wil daarom aandacht vragen voor een extra hoofdstuk in het Programma waarin aandacht wordt gegeven aan de vraag op welke wijze de kwetsbaarheid van de samenleving verandert als gevolg van de noodzaak tot het meer duurzaam maken van ons leven en welke maatregelen genomen worden of moeten dan wel kunnen worden genomen om die kwetsbaarheid te kunnen beheersen. En daarbij aandacht besteden aan de verschillende seizoenen in het jaar: het teveel aan opgewekte elektriciteit die afgevoerd moet worden, en als tegenhanger daarvan dat geen opgewekte duurzame elektriciteit voorhanden is, terwijl de warmtevraag groot is en alles doortussen.*³ Natuurlijk besef ik dat de stand van techniek van vandaag een andere is dan die over 10 jaar. Maar de essentie van mijn vraag verandert daardoor niet.

Voorgaande klemt temeer daar bekend is dat voor vervoer van elektronen (in de plaats van het transport van moleculen) een veel hogere capaciteit van het elektriciteitsnet nodig is; een factor 10 is van toepassing. Het zal voor TenneT niet eenvoudig zijn de capaciteit in de termijn van de planperiode in voldoende mate te vergroten. Daarom moeten alternatieven achter de hand worden gehouden. *Eén van de alternatieven is het achter de hand houden van het bestaande aardgastransportnet, al dan niet te benutten door andere aardgasvoorkomens dan de Groningse bronnen, of waterstofgas in plaats van aardgas.* Het eerst later eventueel opruimen van het transportnet kost in beginsel niet meer dan het verwijderen ervan op het eerst mogelijke moment. Mogelijk zelfs minder kosten als deze operatie gecombineerd kan worden met andere werkzaamheden in de grond of aan de wegen/straten. (Vernieuwing riool, bestrating, etc.)

Eerder merkte ik al op dat in het plan vooral mooie vergezichten of doelstellingen worden verwoord: ik zie weinig of geen concrete uitwerkingen. Op sommige terreinen worden op niet te lange termijn nadere uitwerkingen in het vooruitzicht gesteld. Maar zonder clausule worden de doelstellingen verwoord. Hooguit beperkt door de eerder vermelde beperking van de lengte van de polsstok van de gemeente. Voor enige beperking door (financiële) mogelijkheden van groepen van of individuele inwoners zie ik geen enkel voorbehoud. Een overheid die zich gesteld ziet voor een grote verandering als aangekondigd in het Programma dient hieraan aandacht te besteden. *Clausulering van de gewenste situatie is gewenst.*

Natuurlijk, in een onderdeel als 4.2.4. geeft u aan dat u gaat 'onderzoeken samen met inwoners en gebouw-eigenaren'. Maar ondertussen staat het doel zonder voorbehoud en zonder maatregelen al op de lijst. En staat als zodanig niet meer ter discussie. Kortom, ik maak mij zorgen over de in het Programma weergegeven vergezichten zonder concrete maatregelen op de korte of middellange termijn. En zonder voorbehoud geformuleerd. *Mogelijk zou u in het Programma aan willen geven dat de plannen een uitwerking zijn van op andere borden -namelijk die van hogere overheden- bepaalde*

² Immers: Waarom zou TenneT investeren in overcapaciteit van het haar ter beschikking staande transportnet? Geen enkele infrastructuurbeheerder doet dat. Daar is geen ACM voor nodig om dat te bewaken.

³ Het is bekend dat overnemen van de functie van moleculen van het gasnet een aanzienlijke verzwaring van het elektriciteitsnet vergt. Dit gegeven dient aandacht te krijgen in de studie over kwetsbaarheid.

uitgangspunten. En dat die uitwerking nog beoordeeld moet worden op het aspect haalbaarheid. In meerdere overzichten in het Programma wordt verwezen naar notities en plannen waarin deze plannen en uitgangspunten vastliggen. Dat ontslaat u echter niet van de verplichting na te denken over en rekenschap te geven van mogelijke risico's die samenhangen met die plannen/uitgangspunten. Om mogelijk maatregelen te nemen die de onderkende risico's kunnen mitigeren. Het is nodig een adequate risicoanalyse toe te voegen aan het plan.

Ik noem een voorbeeld. Ik maakte gewag van mijn zorg over de capaciteit van het elektriciteitsnet en de vanwege de plannen noodzakelijke grote inspanning om deze capaciteit uit te breiden. *Een maatregel om de kwetsbaarheid te reduceren is het niet gelijktijdig met afschakelen van wijken van het gasnet dit net ook op wijkniveau op te ruimen, maar te conserveren (door het te vullen met stikstof.)* In hoeverre een dergelijke maatregel ook gepaard dient te gaan met een soortgelijk uitgangspunt in het aanleverende regionale gasnet kan ik niet overzien.

Ik merk op dat u meent voldoende beschreven te hebben welke activiteiten tot 2030 ondernomen worden om invulling te geven⁴. De beschreven activiteiten noem ik -gezien het voorgaande zal het geen verbazing wekken- mager in het licht van de doelstellingen.

Ik rond af door samenvattend in reactie op het Programma in andere woorden te vragen:

- *Leg niet alle eieren in dezelfde mand*
- *Wees realistisch, houd er rekening mee dat niet alle doelstellingen haalbaar zijn, dat er nader onderzoek nodig is en geef dat aan*
- *Geef handen en voeten aan doelstellingen. Om inwoners in staat te stellen mee te komen in de ontwikkeling van het (benodigde) denken.*
- *Benoem de risico's en maatregelen om die risico's te beheersen.*

Indien ik deze brief richt aan een orgaan van de gemeente dat niet bevoegd is ter zake dan verzoek ik u deze brief door te geleiden naar het orgaan waartoe ik mij had moeten richten.

Tevens verzoek ik u mij te berichten over de openbare vergadering waarin de reacties op het Programma worden behandeld, teneinde daarbij mogelijkerwijs aanwezig te kunnen zijn.

⁴ Letterlijke tekst in de samenvatting, bovenaan pagina 3 van het Programma.

**Vereniging Omwonenden Luchthaven
Eelde**

'voor de kwaliteit van de leefomgeving'

www.vole.nl

24 JAN 2020

Aan het college van burgemeester en wethouders van de gemeente Tynaarlo
Postbus 5
9480 AA te Vries

Onnen 19-1-2020

Betref: Zienswijze programma duurzaamheid 2020-2030

Geacht College,

In het programma duurzaamheid 2020-2030 schrijft u in paragraaf 4.3.3. mooie woorden over de ambitie van de gemeente voor 'de pijler Mobiliteit'. Zo wil de gemeente de uitstoot bij vervoer terugdringen door het stimuleren van openbaar vervoer, fietsen en gedeeld vervoer. Wij juichen dit toe.

Aan het einde van paragraaf 4.3.3. stelt u zonder nadere onderbouwing: *"In het programma duurzaamheid wordt de uitstoot van het vliegverkeer van Groningen Airport Eelde buiten beschouwing gelaten"*.

Graag vernemen wij waarom de uitstoot van het vliegverkeer van Groningen Airport Eelde buiten beschouwing wilt laten. Zoals bekend draagt de luchtvaart bij aan de uitstoot van stikstof en broeikasgassen die leiden tot opwarming van het klimaat. Het is inconsequent en ongeloofwaardig om de luchtvaart buiten beschouwing te laten.

De vliegtuigen dalen/stijgen van en naar Eelde pal boven de Europees beschermde Natura 2000 gebieden Drentsche Aa en Leekstermeer. De gemeente Tynaarlo betaalt 1,84 miljoen subsidie (4% van de 46 miljoen) aan de luchthaven over de periode 2007-2027. Deze subsidie is bedoeld voor toename van het vliegverkeer en ~~dit~~ leidt dus direct tot een toename van de toch al door stikstofverbindingen overbelaste natuurgebieden. Wij verwijzen hierbij naar het advies van de Commissie Remkes waarin staat dat het niet meer dan eerlijk is dat de luchtvaart, net als andere sectoren, een evenwichtige bijdrage levert aan vermindering van de uitstoot van zowel stikstofverbindingen als broeikasgassen.

Graag vernemen wij welke eisen u als vergunningverlener, aandeelhouder en subsidiegever oplegt aan de luchthaven om de uitstoot te verminderen.

Met vriendelijke groet,
Namens de Vereniging Omwonenden Luchthaven Eelde (VOLE)

Jan Wittenberg
(voorzitter)

Secretariaat
Postbus 47
9765 ZG Paterswolde

Woordvoerder
J. Wittenberg (voorzitter)
050-3183360

Bankrekening NL23 INGB 0080 2040 82
Vereniging Omwonenden Luchthaven Eelde
email: info@vole.nl

- 1 -

Energie Coöperatie Drentse Aa U.A.
Soltstede 14
9481 HK Vries
E-mail: samendoen@ecdrentseaa.nl

Aan college van B&W Gemeente Tynaarlo,
via e-mail Dorinda Hyszeler
Postbus 5
9480 AA Vries

25 februari 2020

Geacht College,

Wij zijn een groep enthousiaste mensen, die samen de Energiecoöperatie Drentse Aa vormen en graag meehelpen om de gemeente Tynaarlo te verduurzamen. Dat doen wij sinds 2014 door allerlei projecten van zowel particulieren, bedrijven als de lokale overheid te ondersteunen. We geloven erin dat wij als burgers eigen verantwoordelijkheid kunnen nemen.

Energiecoöperatie Drentse Aa (www.ecdrentseaa.nl) richt zich primair op activiteiten, die het gebruik van fossiele brandstoffen verminderen en het lokaal opwekken van energie stimuleren. We streven de volgende doelen na:

- Tynaarlo klimaatneutraal in 2030;
- Het versnellen van de vergroening van de gemeente;
- Het organiseren van burgerinitiatieven en vergroten van de gemeenschapszin over duurzaamheid;
- Het vergaren en verspreiden van kennis.

In dat kader hebben wij met belangstelling en grote interesse het Programma Duurzaamheid Gemeente Tynaarlo 2020-2030 gelezen. Wij constateren dat het plan in zijn geheel nog vrij algemeen is en vooral ingaat op de doelstellingen op lange termijn in 2030. Dit betreft ambitieuze doelstellingen op een groot aantal terreinen.

Om het programma te vertalen naar concrete acties, die op korte termijn tot resultaten zouden kunnen leiden geven wij de suggestie om een aantal tussenstappen te formuleren. Hierbij denken wij aan het op korte termijn gasloos maken van een bepaalde wijk, projecten met een postcoderoos en/of projecten die groen gas kunnen produceren. Ook het stimuleren van een deelauto project met elektrische auto's is een optie ter invulling van het beleid inzake mobiliteit. Hier hebben wij als Energiecoöperatie Drentse Aa het afgelopen jaar al ervaring mee opgedaan.

Graag willen wij als Energiecoöperatie Drentse Aa hiaraan een bijdrage leveren om de kracht van lokale initiatieven in te zetten om de vastgestelde ambities te realiseren. In dat kader refereren wij aan ons regulier overleg met de betrokken beleidsmedewerker om initiatieven en mogelijkheden af te stemmen.

Namens de Energie Coöperatie Drentse Aa,
Arie Meerman, voorzitter

Adviesraad Platteland en Kleine Kernen – gemeente Tynaarlo

Reactie betreffende *Programma duurzaamheid gemeente Tynaarlo 2020 - 2030*
26 maart 2020

Geacht College,

De Adviesraad Platteland en Kleine Kernen (hierna: Adviesraad) voldoet graag aan het verzoek om een reactie te geven op uw *Programma duurzaamheid gemeente Tynaarlo 2020 - 2030*. Het *Programma duurzaamheid* [...] betreft nog een concepttekst. Het verzoek om hieraan bij te dragen bereikte de Adviesraad via de ambtelijke lijn. De Adviesraad heeft vanwege de beperkingen door het coronavirus de leden digitaal geraadpleegd, en komt samenvattend tot de hierna volgende opmerkingen en aanbevelingen voor een definitief *Programma Duurzaamheid*. Waar in de volgende tekst “Adviesraad” staat, moet u dit opvatten als “dit hebben individuele adviesraadleden in hun digitale reactie aangegeven”.

1. Het *Programma duurzaamheid* is een ambitieus en positief gericht programma. De Adviesraad spreekt haar sympathie en waardering daarvoor uit.
2. De Adviesraad is op de hoogte van een tweede scenario voor (minder) energieopwekking in de gemeente Tynaarlo dan de energiebehoefte is (Raadstafels, d.d. 14 januari en 11 februari 2020). De Adviesraad vindt scenario 2 (*Ambitie in ontwikkeling*) een realistischer doelstelling dan die van scenario 1 (volledige opwekking in relatie tot de energiebehoefte). De Adviesraad beveelt aan om het tweede scenario voor pijler 1 en 2 tot 2030 verder uit te werken.
3. De Adviesraad doet de aanbeveling om uit te gaan van een energiemix en ook waterstof en de benutting van het gasleidingnetwerk als uitgangspunten voor pijler 1 en 2 mee te nemen. Technisch-wetenschappelijke onderzoeken tonen aan dat onze energiebehoefte niet alleen door zon en wind voldaan kan worden. Ongetwijfeld zullen er nog gebieden in Nederland (of breder:) in Europa worden bestemd voor de productie en opslag van waterstof. Want de energie (i.e. elektriciteit) die nodig is om waterstof te produceren, zal de decentrale capaciteit ver overstijgen.
4. Het waarschijnlijke gegeven dat sommige regio's zullen worden aangewezen als productieregio's, brengt de Adviesraad tot de aanbeveling om niet alle energieopwekking op het eigen gemeentelijke grondgebied te willen doen. De gemeente Tynaarlo heeft een waardevol landschap, maar is beperkt in omvang. De inpassing van hoge windmolens is ronduit problematisch, en dat geldt ook voor de biodiversiteit bij zogenaamde zonneparken. De Adviesraad beveelt aan om een optimale productieallocatie na te streven, waarbij voorbij de gemeentegrenzen moet worden gedacht. U kunt hierbij de analogie gebruiken dat inwoners van de gemeente Tynaarlo voor kleding, voedsel en huishoudelijke apparaten ook niet (100%) zelfvoorzienend zijn.
5. In het programma wordt uitgegaan van hernieuwbare energie. De Adviesraad mist daarbij dat er een wereld te winnen is met het terugdringen van energieverbruik (dat is energiereductie en – besparing). Daarom beveelt de Adviesraad aan om de verduurzaming van woningen, bedrijfspanden en ander (maatschappelijk) vastgoed nader uit te werken. Daarbij moet in aanmerking worden genomen dat eigenaren van woningen niet altijd in zodanige financiële of levensomstandigheden zijn, dat zij kunnen investeren in hun woningen. Dat vereist dat het programma daarover nader

- inzicht verschaft hoe woningeigenaren met een smalle beurs of bijvoorbeeld op gevorderde leeftijd kunnen meedoen aan bijvoorbeeld energiebesparingsmaatregelen.
6. In het programma worden de 18 dorpen in de gemeente Tynaarlo voorgesteld als 18 duurzame en energieneutrale dorpen. De planologie van de 18 dorpen is nogal verschillend: centrumdorpen, uitbreidingswijken, wegdorpen en esdorpen. Een aantal dorpen zal in aanmerking kunnen komen voor een warmtenetwerk. De Adviesraad denkt daarbij aan de centrumdorpen en de gecompriëerde uitbreidingswijken. De Adviesraad doet de aanbeveling om in het programma de dorpen te onderscheiden naar de mogelijkheden van collectieve warmtevoorziening.
 7. Tenslotte wil de Adviesraad een opmerking maken ten aanzien van de samenwerking met inwoners op lokaal niveau. Energie-initiatiefnemers uit dorpen (niet perse de dorpen van de gemeente Tynaarlo) zijn vaak "man, technisch en 50+". De Adviesraad is van mening dat energieinitiatieven zeer waardevol zijn, maar dat niet uit het oog verloren mag worden dat de draagvlak en continuïteit gewaarborgd moeten zijn. Een manier om meer mensen te betrekken is om de revenuen uit de coöperatieve samenwerking terug te laten vloeien in de 'dorpskas'. De Adviesraad zou willen voorkomen dat er verschillen tussen dorpen gaan ontstaan, doordat sommige dorpen een actievere inwonersgroep hebben dan andere dorpen. De Adviesraad beveelt aan om deze aspecten van de samenwerking te benoemen en hierop te anticiperen.

De Adviesraad spreekt nogmaals haar waardering uit voor het *Programma Duurzaamheid* en wenst u veel wijsheid toe om een definitief programma vorm en inhoud te geven.

Adviesraad Platteland en Kleine Kernen Gemeente Tynaarlo

Bob van Zanten, voorzitter
Jannie Rozema, secretaris

Correspondentieadres:
Anemoonweg 35
9765 HD Paterswolde
jannierozema@home.nl

6 maart 2020

In de spotlight: Programma Duurzaamheid gemeente Tynaarlo

Afgelopen maand heeft de duurzaamheidsvisie van de gemeente Tynaarlo ter inzage gelegen. Als Natuur en Milieufederatie Drenthe denken en werken wij graag mee aan dit soort plannen. Het liefst in een vroeg stadium. Omdat dat niet altijd kan, adviseren we ook tijdens het inspraakproces. In dit geval het concept van het Programma Duurzaamheid van de gemeente Tynaarlo...

De plannen van Tynaarlo verdienen een mooie plek in onze nieuwsbrief omdat ze zo goed zijn. Hoge ambities, geen tunnelvisie op CO₂ en een breed pallet aan maatregelen.

Coöperatieve benadering

Het visiedocument wordt gekenmerkt door een grote steun voor gezamenlijke en coöperatieve projecten. De gemeente omhelst de beweging van onderop. Terwijl genoeg gemeenten worstelen met dit vraagstuk, lijkt Tynaarlo haar inwoners met open armen te willen ontvangen.

18 zelfvoorzienende dorpen in 2030

Over tien jaar moet net zoveel warmte en stroom opgewekt worden als gebruikt wordt. De visie geeft daarbij wel aan dat het hier alleen om huishoudens gaat en niet over de toenemende elektriciteitsvraag van mobiliteit. Technisch gezien worden de dorpen natuurlijk niet echt zelfvoorzienend en off-grid in 10 jaar tijd. Ondanks dat, is het wat ons betreft verfrissend om te zien dat Tynaarlo er wel op die manier over nadenkt. Best gedurfd om zo'n positie als gemeente in te nemen.

Deelauto's, deelfietsen, taxi's of bussen

Deelmobiliteit is een belangrijk item in Drenthe. Gemiddeld gezien maken we meer autokilometers dan elders in het land. Het is onze visie dat een duurzame en circulaire economie niet zonder een groot deelcomponent kan. Delen zorgt voor een ander consumptiegedrag en een grotere sociale betrokkenheid. De gemeente Tynaarlo deelt die visie kennelijk en wil daar extra op inzetten. Hoera!

Een circulair Tynaarlo? Samen verkennen en groots vieren.

Door aan te sluiten op landelijke en provinciale ambities, en samen te werken met NICE, Drenthe Bouwt Circulair, inwoners en lokale ondernemers, wil de gemeente mogelijkheden en projecten ondersteunen. Lang niet alles valt vanuit de gemeentelijke scope te beïnvloeden. Waar dat wel kan, lijkt de gemeente open te staan en bij te willen dragen aan de beweging. In ons eigen jaarprogramma neemt het delen en vieren van voorbeeldprojecten een prominente positie in. Het is mooi om te lezen dat een gemeente die overtuiging deelt.

Kortom: de gemeente Tynaarlo schrijft een visie die gericht is op **samenwerking** en de kracht van **lokale groepen**. De beweging van onderop wordt gezien. Net als de noodzaak om onze provincie net even anders en duurzamer te organiseren. Super toch?